

Повідомляю вам, що 12 липня ми успішно висадилися в Нормандії на узбережжі в Ла-Узі поблизу Барфлера... на землю враз ступила велика сила воїнів... Кілька разів дешиця наших звитяжців розбивала величезну армію ворога...

Лист канцлера собору Святого Павла своїм друзям у Лондоні

— **Н**е спи, бий тебе Божа сило!
«Лавдей» Фіцтелбот² здригнувся й підняв голову. Він відчув, як Отець штрикнув його в ребра го- стрим ліктем. Обличчя обдавало холодними бризками солоної води, але гойдання судна, на якому пливли вояки, все одно ненадовго його приспало.

Уві сні він був удома.

Однак коли він розплющив очі, то побачив, що знаходиться в іншому місці. Вони й досі були тут. Просто

² Прізвище *FitzTalbot* складається з двох частин. *Fitz* — префікс або частка перед прізвищами англо-нормандського походження. Походить від нормандського *fiz* і *filz*, що означає «син». Його використовують, щоб пов'язати прізвище з іменем батька й зрідка матері: для порівняння — Фіцджеральд, Фіцпатрік. *Talbot* означає породу мисливської собаки, розповсюджену в середньовічній Англії. Нині вимерла, її вважають предком сучасних біглів і бладхаундів.

серед моря. Так далеко вони ніколи ще не запливали. І щомиті все більше й більше віддалялися від домівки.

Десяток їх заледве вмістилося на маленькому пінасі³: Фіцтелбот на правому борті, Міллстоун, Шотландець і Мураха навпроти, священник, якого вони називали Отцем, поруч на кормі, а лучники Теббі, Ромфорд і Торп посередині між ними всіма.

Ще двоє лучників веслували. То були брати з Вельсу, що приєдналися до їхньої ватаги напередодні відплиття з Портсмута на когу⁴ «Сент-Мері».

Лавдей вдивився в горизонт. Нормандія. Франція. Здається, з усієї ватаги тільки він і Шотландець коли-небудь перетинали межі англійських вод. Ще й жоден із них не знав берега, тієї темно-сірої смуги, яку вихоплював світанок за пів милі від судна. Ба більше, сер Роберт ле Строндж віддав екіпажу до біса туманні накази. Все, чим вони володіли, — це його слова, що вони повинні лише вдертися на берег і відтяти волохаті яйця кожному французу, який стане на їхньому шляху.

Коли Лавдей запитав сера Роберта, чи він, разом із королем і великими лордами, знають бодай щось про кількість французів, які можуть чекати на березі з натягнутими арбалетами й наставленими списами, аби не втратити ненароком свої яйця, той легковажно махнув рукою й відказав, що для хорошого ігрища їх буде достатньо. І додав, що це безпосередній наказ

³ Легкий маленький човен, який пливе за допомогою весел або рідше вітрил.

⁴ Ког — тип однощоглового середньовічного судна, що використовували для торгівлі й транспортування, а також у військових цілях.

маршала армії, лорда Воріка⁵, який отримав його від самого короля Едварда.

Благородні мужі. Звитяжні лицарі. Майстри свого ремесла.

Лавдей подумав, що якби він захотів добре розважитися, то залишився б удома в Есексі, грав би в кості в корчмі біля Колчестера й за копійки раював би ніч між стегнами Гільди, доньки корчмарки.

Але серу Роберту не сказав нічого. Той чоловік був дурнем, але цей беззень найняв їх повернути цю авантюру. І платитиме їм подальші сорок днів. За платню Пси служили своїми мечами й луками будь-кому й у будь-якій пригоді, де знадоблялась груба сила й гостра сталь. Того літа заробіток давала війна. Наймачі від сера Роберта запевняли, що платить він справно й не надто втручається. Та багаторічний досвід нагадував Лавдею, що інші роботодавці такими зговірливими не були.

Ось він: прожив сорок три літа, досі підтягнутий і дужий, а проте скроні посивіли, живіт погрубшав, а суглоби нагадували про вік. А ось і його ватага: Есекські Пси, як їх називали. Деякі з них народилися в Есексі. Бували вояки. Набиті в крихітний пінас, прямували narozvidni до французького берега.

Тисяча кораблів із п'ятнадцятьма тисячами воїнів. Король починав свій великий похід на Францію.

Есекські Пси йшли в авангарді. Лавдей хотів лише одного і його бажання ніколи не змінювалось. Хотів, аби всі повернулися додому живими і з грошима.

⁵ Граф Ворік — один із найстаріших титулів Англії і Сполученого Королівства. Використовують донині.

Товстоший каменяр Гілберт Егтекліфф на прізвисько Міллстоун⁶ блював у море на прові⁷ човна. Лавдей знав, що це морська хвороба, а не страх, бо той майже ніколи не боявся, часом навіть занадто. Вони познайомилися сім років тому. Тоді цей важкорукий і тихоголосий кентець проломив голову майстру на помості Рочестерського собору й так поставив крапку в суперечці про зведення нового шпилю, а потім покинув мулярську справу заради розбоїв і бійок.

Відтоді він ще не чув від Міллстоуна різкого слова й ніколи не бачив, щоб той відступав. І від такої його поведінки йому іноді робилось лячно.

Утім, наразі це найменше, що його турбувало. Коли валлійці налягли на весла, Лавдей спробував направити ніс висадкового човна за течією до берега й відчув, як їх доволі сильно несе просто на північ, під найвищу точку скелі.

«Якби я організовував оборону, то саме там поставив би арбалетників».

Лавдей звелів своїм людям не висовуватися й спостерігати за узбережжям. Водночас він намагався стежити за хвилями попереду, щоби вчасно вистрибнути за борт і затягнути човен на пісок, коли стане достатньо мілко. Пів дюжини інших висадкових суден неподалік також боролися з течією, тому не важко було здогадатися, про що саме думають їхні керманічі.

Ватажку пересохло в роті.

⁶ Англ. *Millstone* означає «жорно».

⁷ Передня частина судна (морськ., діал.).

Він озирнувся назад і побачив опасистий корпус «Сент-Мері» й десятки когів, заякорених навколо неї. Їхні черева от уже дві доби носили в собі припнутих коней, готових вирватися на волю, гарцювати й форкати. Лицарі й латники⁸ крутилися на мішках із соломою. Лучники й піхотинці мерзли й карлючилися, лежачи на мокрій палубі.

Лавдей вийняв корок зі своєї шкіряної баклагги й добряче ковтнув елю. Міцно приправлений прянощами напій уже майже зіпсувався. Він відригнув і відчув присмак шавлії. Передав баклагу Отцю й, зібравши в собі набагато більше відваги, ніж мав зазвичай, гукнув Псам бойове гасло, почуте в Лондоні багато років тому, коли пропивав винагороду за похід, від одного іспанця — смаглявого чоловіка, який воював проти сарацинів і на згадку про ті часи мав довгий шрам через ціле обличчя, від лінії волосся й до підборіддя.

— *Desperta ferro*⁹!

— *Нехай постане залізо!*

Не встигли ці слова злетіти з його вуст, як повітря розрізав залп арбалетних стріл¹⁰. На скелі праворуч від них спалахнуло багаття. Згори до Лавдея донісся лемент французів. А потім вони й самі з'явилися. Зо два загони вояків, можливо, і більше, розмахували

⁸ Латник — середньовічний воїн, одягнений у лати — обладунки з великих металевих пластин. Зазвичай латники воювали в складі важкої кінноти.

⁹ Дослівно «Прокинься, залізо». Середньовічне бойове гасло альмогаварів, легкої піхоти королівства Арагон та інших королівств Піренейського півострова в XIII—XIV ст.

¹⁰ Арбалетна стріла відрізняється від стріли лука тим, що коротша (30—40 см) і товстіша.

арбалетами й репетували. Один із них по-шотландськи наставив їм голий зад.

Тепер човен був лише за якусь сотню футів від узбережжя. Лавдей заревів на валлійців, щоб ті налягли на весла, інакше всі вони неминуче загинуть.

Більший із них кивнув, щось буркнув своєю мовою, і вони обоє зігнули спини. Човен хитнувся на воді, а потім рвонув уперед, наче мастиф, якого спустили з ланцюга.

Поки екіпаж поспіхом надягав шкіряні шапки й залізні шоломи, зліва Лавдей почув пронизливі зойки страху й розпачу. Найближче до них судно нашттовхнулося на підводну скелю. Увесь загін — дюжина латників і стрільців — стрибав у воду, аж поки човен не пішов на дно, наче морська свиня¹¹, що полне кальмарів. На поверхню випірнуло тільки четверо лучників, які били руками по воді й борсались, щоб якось доплисти до суші. Лавдей припустив, що інші або так і не навчилися плавати, або ж їх притисло до морського дна мішками й обладунками.

І коли судно та його екіпаж тонули, з вершини скелі раптом полетіло величезне каміння.

— Катапульти! — заволав Міллстоун, який досі коцюрбився на прові.

Та ще до того, як він встиг це прокричати, Пси побачили, як прямісінько в одного з лучників, який борсався у воді, влучила кам'яна брила розміром із ковадло. Йому розтрощило череп. Море довкола нього враз потемніло.

¹¹ Морський ссавець ряду китоподібних, зовні схожий на дельфіна.

Ще один арбалетний постріл оминув їх. Дві довгі й товсті стріли всадилися в борт пінаса, а ще одна просичала настільки близько від носа Лавдея, що він зловив повітряну хвилю. Він спробував утамувати дихання. Пригадав, що йому не вперше потрапити під обстріл і вижити. Та навіть на холоді він відчував, як піт хребтом стікає донизу.

Тebбі, Ромфорд і Торп стояли перед ним і натягали луки, щоб дати відсіч. Лавдей гарикнув, аби вони не дуже висовувалися. Теббі пригнувся, а Шотландець стрибнув назад, поклав свої велетенські руки на плечі Ромфорда й Торпа та майже вклав їх лежачи.

Валлійці затято гребли веслами, і, нарешті, човен високо здійнявся на хвилі, що розбилася об нього, і важко гупнувся на твердий пісок. Від удару ватажка відкинуло дещо вбік. Попереду кричав Мураха. Він підганяв Псів вилазити й тягти човен далі на берег.

Лавдей зіпнувся на ноги, ніби його сама Божа рука підняла, вихопив меча й перекинувся через борт у солону воду. Холод вдарив у тіло, перебив йому дихання вдруге, зробив важким одяг. Крижана вовна прилипла до стегон. Шкіряна стьобанка обважніла, мов кільчуга. Але він звівся на ноги й заходився вигукувати накази. Міллстоун і Шотландець налягали на корму пінаса й шттовхали його ззаду, а троє лучників тягнули човен за носову частину. Всі п'ятеро рухалися синхронно, падаючи на мілину з кожною хвилиєю арбалетних стріл і каміння, що зливою обрушувалися з вершини скелі, яка височіла над ними.

За п'ятдесят ярдів, біля підніжжя найстрімкішої частини урвища, лежав перевернутий і гнилий корпус